

Slovensko – klenotnica vzácnych chrobákov Európy (ale dokedy?)

Nikdy nezabudnem na deň, keď som zoberal kolegu a priateľa, entomológa z Anglicka, na túru po Veľkej Fatre. Naším cieľom bola ozajstná perla slovenskej prírody – divoký skalnatý hrebeň medzi Dedošovou a Seleneckou dolinou. Naš postup miestami umožňovali len skalné „chytty“ a korene borovic. Môj priateľ, fascinovaný okolitou divočinou, opatrne prekračujúc vankúše plesnivcov, všetko fotografoval, krútiac hlavou s komentárom: „My god, it's incredible in the heart of Europe.“

Prírode blízky našinec, ktorý sa občas príde pokochať

Vzácný nosáčik *Camptorhinus statua* žije v teplých starých dúbavách. Aj lokality tohto druhu pod tlakom exploatačného lesníctva ubúdajú (6 – 7 mm)

v bizarných skalných galériách Tlstej, v medvedích chodníkoch Krakovej hole, v kolosálnych jedliach Stužice alebo v pokrútených „bonsajových“ duboch lesostepí Krupinskej planiny, si možno ani presne neuvedomuje, do akej klenotnice sa dostal. A práve túto klenotnicu nám kolegovia a priatelia, prírodovedci z ekonomicky (!) vyspelejších krajín Európy oprávnenne závidia. Dôvod je jasný a zrejme človeku, čo trochu rozumie prírode: stačí sa poprechádzať po lesoch Nemecka, Anglicka, Belgicka, Dánska... pokiaľ tam nejaké ozajstné lesy nájdete a pokiaľ vás nezastavia závery a ploty s upozornením „Súkromný pozemok – vstup zakázaný“. A stačí si všimnúť rozmanitosť života okolo seba: huby, lišajníky, orchidey, motýle, chrobáky, pavúky, obojživelníky, plazy... Zarazí vás desivá chudoba, mraziaca do špičky kostí (azda s výnimkou niekoľkých izolovaných rezervácií).

V slovenských lesoch a lesostepiach je zatiaľ relatívny dostatok vzácnych druhov rastlín a živočíchov s vyhranenými nárokmi na prostredie. Veľmi významnou a dosť dobre zdokumentovanou skupinou sú chrobáky – ich tzv. červené zoznamy už boli spracované vo väčšine európskych krajín. Pri podrobnejšom štúdiu týchto materiálov až bije do očí, že viaceré druhy, na Slovensku ešte lokálne dosť hojné, sú vo viacerých krajinách Európy veľmi vzácne a silne ohrozené – typickým príkladom je „naturovský“ plocháč červený (*Cu-*

Teredus opacus patrí k najvzácnejším chrobákovi Slovenska i Európy. Je viazaný na prastaré solitérne duby panónskych hájov (3,5 – 4 mm)

cujus cinnabarinus). Nie je cieľom môjho článku unavovať čitateľa obsiahlym zoznamom väčšinou málo známych druhov, účinnejšie bude poukázať na niekoľko typických príkladov s fotografiami najvýznamnejších druhov, doplnených stručným komentárom.

Tieto a ďalšie druhy dokumentujú ešte stále relatívne vysokú mieru prírodnej zachovalosti viacerých lokalít i väčších krajinných celkov Slovenska. Na poliach a lúčach našej malej, ale utešenej krajiny, v minulosti tak nevyčíňala chémia, i lesy na veľkých plochách doslova pol kilometra od mesta takúto divočinu?...

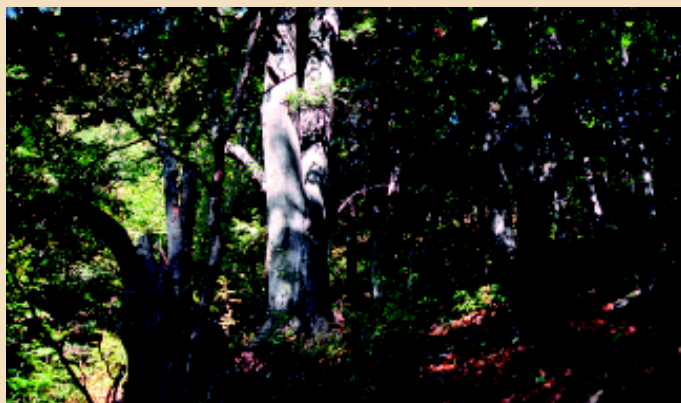
Vzácný reliktný druh *Rhysodes sulcatus* žije v hniúcej vývratke pralesovitých porastov. Vo Veľkej Británii bol vyhynutý už v predhistorickom období (skut. veľkosť 7 – 8 mm)

máme jednu z relatívne najlepšie vybudovaných sietí chránených území v Európe, ale... Nad monumentálnym prírodným dedičstvom našich otcov a pradedov sa zbiehajú olovené mraky. Časy sa zmenili a z masmédií na nás čoraz podlízavejšie útočí „medový motúz“ novej doby – prosperita a rozvoj – samozrejme (a žiaľ), iba ekonomický... Perspektívy pre slovenskú prírodu a krajinu sú neradostné: máme

Kováčik *Limoniscus violaceus* je „fialový mauriciom“ zberateľov. Ústup druhu spôsobuje degradácia starých listnatých lesov, ale i tlak komerčných rabovačov (10 – 11 mm)

armádu často titulovaných – a v porovnaní s prírodovedcami oveľa lepšie platených technokratov, ktorí by najradšej zregulovali a „inžiniersky pretvorili“ (či skôr znetvorili) celú prírodu. Niektoré rezorty pod jagavou nálepkou „rozvoja“ si brúšia zuby na určité súčasti slovenskej prírody a krajiny. Hrozba exploatačného tlaku budú musieť v blízkej budúcnosti čeliť lesy, lúky, čarovné zákutia horských dolín i nerastné suroviny pod zemou. A to, žiaľ, nevynímajúc chránené územia. Mementom je pokračujúca výstavba (v skutočnosti expanzia intravilánu) i priamo v centrálnych zónach niektorých národných parkov a v bezprostrednej blízkosti prísnych

Pralesovitá bučina neďaleko Zvolena. Obyvatel' ktorého väčšieho mesta napr. v Nemecku nájde doslova pol kilometra od mesta takúto divočinu?...

rezervácií. Manažéri „cestovného ruchu“ by radi nafahali lanovky a rekreačné centrá – s golfovými ihriskami a podobnými snobskými nehoráznosťami, i do tých najcennejších území slovenskej prírody. Žiaľ, vo viacerých prípadoch sa im to v dávnejšej i celkom nedávnej minulosti podarilo. Katastrofy v NPR Veľká Rača alebo na severnej i južnej strane centrálneho masívu Nízkych Tatier nenechávajú nikoho na pochybách, že „inžinieri“ by chceli na niektorých miestach nášho malého Slovenska vytvoriť desivé areály podľa vzoru Niagarských vodopádov. Argument, že už súčasné rekreačné objekty po väčšiu časť roka zivajú prázdnotou, akoby nikoho nezaujímali...

Slovenská príroda napriek načrtnutým hrozbám ešte na mnohých miestach vyráža dych našim a zrejme ešte viac

Dromaeolus barnabita je zástupcom starobylej čeľade Eucnemidae. Vo viacerých krajinách Európy je existenčne ohrozený (4 – 5 mm)

zahraničným návštevníkom. Bojím sa však, že my sami si nedostatočne vážime čo máme, a čo naši „vyspelejší“ susedia nemajú, alebo to majú len v nepatrných fragmentoch. Zachovanie týchto prakticky nevyčísliteľných hodnôt bude v tejto ťažkej dobe závisieť najmä od premyslenej, odborne fundovanej a potrebnými kompetenciami vybavenej územnej ochrany prírody. Pokiaľ nebudú ochrannárske inštitúcie dostatočne pružne a nekompromisne reagovať na načrtnuté „budovateľské“ tlaky, je dosť možné, že o 10 rokov budeme mať v najcennejších častiach prírody pompéznostupidné pseudorekreačné „Disneylandy“, zatiaľ čo menované a ďalšie najunikátnejšie druhy slovenskej fauny už budú odborníkmi so slzami v očiach zaraďovať do kategórie extinct – vyhynutý. Je najvyšší čas, aby sme si uvedomili, že v klenotnici niet na čom šetriť!

PaedDr. Valerián Franc, CSc.

Foto: autor